

Pavel Vuk

DOI: 10.2478/cmc-2023-0011

VOJAŠKA ZNANOST IN IZOBRAŽEVALNE INSTITUCIJE

MILITARY SCIENCE AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Povzetek Koncept vojaške znanosti pomeni interakcijo sistema oziroma področij vojaških ved, civilnih in vojaških izobraževalnih institucij ter njihovih raziskovalcev, ki so pri svojem delu usmerjeni v najpomembnejšo družbeno vrednoto – varnost. Prispevek v kontekstu razlag različnih avtorjev, slovarjev in enciklopedij kritično obravnava konceptualizacijo vojaške znanosti, ki ji literatura v slovenskem prostoru ne namenja posebej velike pozornosti. Prispevek poleg konceptualnih izzivov odgovarja tudi na vprašanje, kaj sploh je vojaška znanost in kako bi jo bilo treba razumeti v okviru sodobnih interdisciplinarnih pristopov ter prizadevanj izobraževalnih institucij, ki se analitično spoprijemajo z najrazličnejšimi spoznanji, predmeti ali temami, povezanimi z vojsko kot fenomenom, prakso ali idejo.

Ključne besede *Znanost, vojaška znanost, vojaške vede, izobraževalna institucija.*

Abstract The concept of military science represents the interaction of the system of military disciplines, civilian and military educational institutions and their researchers, whose work is focused on the most important societal value - security. In the context of interpretations by various authors, dictionaries and encyclopedias, the article critically examines the conceptualisation of military science, which has not received much attention in the Slovenian literature. In addition to conceptual challenges, the paper also answers the question of what military science is and how it should be understood in the context of contemporary interdisciplinary approaches and efforts of educational and other institutions that analytically grapple with a wide variety of insights, objects or topics related to the military as a phenomenon, practice or idea.

Key words *Science, military science, military disciplines, educational institution.*

Uvod Pojem vojaška znanost se uporablja že od sredine 19. stoletja; v slovar Merriam-Webster je na primer uvrščen od leta 1830, razlaga pa ga kot načela vojaškega konflikta. Povsem verjetno je, da je bil pojem poleg angleškega zapisan tudi v drugih tujih jezikih, ki lahko imajo še starejšo zgodovino in tudi širšo opredelitev. Veliko pa je tudi slovarjev, ki še danes ne vsebujejo opredelitve pojma vojaška znanost. V Sloveniji je pojem vojaška znanost opredeljen le v vojaškem terminološkem slovarju. Poleg slovarjev je tudi literatura, ki v vsebinskem smislu bolj poglobljeno razlaga koncept vojaške znanosti kot znanost. Iz zadnjega obdobja sta najbolj odmevna Enciklopedija vojaške znanosti, ki jo je leta 2013 izdala založba Sage, in Priročnik o vojaški znanosti založbe Springer iz leta 2020. V Sloveniji se o konceptu vojaške znanosti skromno strokovno in znanstveno razpravlja in kot tak še vedno predstavlja določeno raziskovalno praznino. Še največ je z razmišljanji o vojaški znanosti v svojih delih prispeval Žabkar (2003; 2005; 2010). Čeprav ti primeri zapisov vojaške znanosti kažejo na raznovrstno empirično sled, pa kljub temu jasno govorijo o njenem obstoju.

Koncept vojaške znanosti v najširšem smislu pomeni interakcijo sistema oziroma področij vojaških ved, civilnih in vojaških izobraževalnih institucij ter njihovih raziskovalcev, ki so pri svojem delu usmerjeni v najpomembnejšo družbeno vrednoto – varnost, kot temeljno prvino obstoja in razvoja človeka (Grizold, 2001, str. 126–127). Ker je konceptualizacija vojaške znanosti precej kompleksna in temelji na načelih interdisciplinarnosti, veliko avtorjev, med njimi tudi Sookermany (2020, str. 59), pojem vojaške znanosti v ožjem smislu razumejo kot znanstveni proces, s katerim pridobivamo utemeljeno in/ali kvalificirano znanje o vojski kot fenomenu, na primer z eksperimenti, kvalifikacijami ali argumentacijo. Vojaško znanost lahko torej razumemo kot eklektični sklop interdisciplinarnih pristopov in prizadevanj, ki se analitično spoprijemajo z najrazličnejšimi vprašanji, predmeti ali temami, povezanimi z vojsko kot fenomenom, prakso ali idejo.

Za vojaško znanost bi lahko torej rekli, kar na tej točki izpostavljamo kot tezo, da temelji na strukturah vojaških in civilnih izobraževalnih programov, ki jih ponujajo visokošolske civilne in vojaške izobraževalne institucije z razvito raziskovalno dejavnostjo.¹ Ti programi po svoje odražajo razumevanje vojaške znanosti v državi, kar je razvidno v načinu razdelitve predmetov, študijev in tudi vključitve v raziskovalno delo. Neizogibno pomembni so pri tem tudi nastajajoči doktorski programi s področja vojaške znanosti (kot primer navajamo finsko nacionalno obrambno univerzo), pa tudi drugi podobni programi, kot so vojne študije (kot primer navajamo kanadsko kraljevo vojaško akademijo s podiplomskimi programi na področju vojnih študij) ter obramba, krizno upravljanje in varnost (kot primer navajamo švedsko obrambno

¹ V prispevku bomo razumeli ločnico med civilnim in vojaškim bolj v izobraževalno-procesnem kot institucionalnem smislu. Glede na različne prakse držav lahko tudi vojaške izobraževalne institucije, poimenovane kot vojaške ali obrambne akademije ipd., delujejo v okviru javnih izobraževalnih sistemov, vendar se v njih v primerjavi z drugimi bistveno več ukvarjajo z vojaškimi vsebinami. Ta razmejitev velja bolj kot teoretična predpostavka zaradi lažjega prikazovanja razlik; v praksi so te razlike zaradi interdisciplinarnosti izobraževalnih programov precej manj izrazite. Drugič, civilne in vojaške izobraževalne institucije bomo obravnavali kot visokošolske institucije z razvito raziskovalno dejavnostjo.

univerzo). Razumevanje razsežnosti in institucionalizacije vojaške znanosti pa ni zadostno brez samokritike, ki je nujen pogoj za doseganje sprememb. Samokritika je v poklicu lahko dovolj dobro utemeljena le, če ima vir tudi v intelektualni vsebini. Vojaško izobraževanje v tem pogledu predstavlja tvorišče vojaške profesije, kar pomeni, da se pri njegovem opravljanju formalno spoštujejo in uveljavljajo intelektualni dosežki, kot pravi Janowitz, do mere njihove praktične vrednosti (Janowitz, 2017, str. 430).

Vojaška znanost je glede na navedeno kompleksna, večdimenzionalna, interdisciplinarna znanstvena veja, ki v vsaki državi, če jo seveda želi celostno razvijati, zahteva ustrezno umestitev v programe civilnih in vojaških izobraževalnih institucij, v katerih raziskujejo sodobnosti prilagojena različna področja vojaških ved. Vojaška znanost kot pojem ter njena vloga v akademskem prostoru in družbi predstavljata v slovenski literaturi, pa tudi v njenem razvoju skozi teorijo in prakso še vedno precejšnjo praznino oziroma, bolje rečeno, nedorečenost v razmerjih med izobraževalnimi institucijami. Zato želimo s prispevkom predvsem spodbuditi kritično razpravo o razumevanju vojaške znanosti v Sloveniji in izpostaviti vlogo vojaškega izobraževalnega sistema v okviru vojaške znanosti. Prispevek je metodološko izveden na podlagi kvalitativnega pregleda, analize in interpretacije sekundarnih virov, proces logičnega razmišljanja pa temelji na deduktivnem sklepanju. V njem odgovarjamo na tri medsebojno povezljiva vprašanja: (1) kako razumeti koncept vojaške znanosti v sodobnem varnostnem okolju, (2) kakšne so koristi razvijanja vojaške znanosti za družbo in (3) zakaj je institucionalizacija vojaške znanosti skozi vojaško izobraževalno institucijo pomembna za vojaško znanost.

1 SPLOŠNO O ZNANOSTI

Danes živimo v družbi znanja. Zaradi nenehno razvijajoče se družbeno spoznavne dejavnosti, v kateri se znanost razvija in dobiva svoje temeljne značilnosti, je opredelitev pojma znanosti precej otežena, vsaj v tem smislu, da bi ga enotno zagovarjali. Pojma znanosti zaradi dinamičnega dejavnika družbenega spreminjanja, pa tudi zaradi množice in raznolikosti vseh disciplin raziskovanja najbrž nikoli ne bo mogoče dokončno opredeliti. Za potrebe prispevka bomo kljub spremenljivemu in nedoločnemu pojmovanju znanosti pri opredelitvi pojma znanosti izhajali iz Enciklopedije Slovenije (Enciklopedija Slovenije, 2001, str. 195): »Znanost je celota metodičnega raziskovanja sveta ter sistematično urejenih in dokazljivih spoznanj. Bistvo znanosti kot raziskovalnega in sistemizirajočega procesa, ki se kaže v vzročno-posledično, tematsko, kronološko ali drugače urejenem znanju, sta metodičnost in interdisciplinarna urejenost. Do znanstvenih rezultatov prihaja znanost s temeljnimi in aplikativnimi (uporabnimi) raziskavami. Prve vodijo do osnovnih spoznanj, druge razvijajo spoznanja uporabne vrednosti; pri slednjih se znanost povezuje s prizadevanji tehnike in tehnologije ter pospešuje izumiteljstvo.«

Naj pri tem poudarimo, da sta jedro znanstvene metode racionalno urejanje stvari v red ter njihovo spoznavanje do najenostavnejših sestavin z redukcijo. Nepristransko

in natančno opazovanje, zbiranje in preverjanje informacij, analiziranje, določanje izhodišč in postavljanje domen, eksperimentalno preverjanje, zavračanje in/ali potrjevanje ter ugotavljanje pravil in zakonitosti vodijo do znanstvenih ugotovitev in na koncu do znanstvene teorije kot največjega dosežka znanstvenega dela. Hart-Davis pravi, da znanost ni samo zbirka odgovorov, temveč nenehno iskanje resnice o tem, kako deluje svet okrog nas; in ne govori nam le o dejstvih, temveč tudi o prizadevanjih, da bi jih odkrili (Hart-Davis, 2016, str. 10). Vsaka znanost mora izpolnjevati pet zahtev: lasten predmet, izvirne metode, lastna terminologija, zakoni in medsebojno povezanost z dosežki drugih znanosti (podobno tudi Žabkar, 2004, str. 17). Znanost se deli na vede, te pa na discipline (področja). Zaradi specifičnih raziskovalnih metod in novih spoznanj je znanost vse bolj razvejena; nastajajo nove vede in discipline. Vlogo sodobne znanosti določajo družbena pravila, gospodarske možnosti in politična sposobnost posameznih držav; hkrati se razvoj znanosti vse bolj povezuje z razvojem in uporabo novih tehnologij, zaradi česar meja med znanstvenim raziskovanjem in tehnološkim inoviranjem izginja. Po drugi strani pa javnost vse bolj pričakuje, da bosta smotrno razvijanje znanosti in uporaba njenih dosežkov uspešno reševala sodobna globalna in regionalna vprašanja (glej tudi Enciklopedija Slovenije, 2001, str. 195–196). Pričakovanja, ki se v praksi zaradi prepletenosti številnih političnih, ekonomskih, sociološko-kulturnih, tehnoloških in drugih dejavnikov navadno izkažejo kot težko uresničljiva.

Znanost deluje na treh ravneh: raziskovalni, pedagoški in organizacijski. Znanstveno delo pa je lahko individualno ali kolektivno, torej skupinsko, ki poteka v okviru izobraževalnega in raziskovalnega sistema; univerz, inštitutov, akademij, društev ter različnih oblik disciplinarnega in interdisciplinarnega povezovanja. Če je namen znanosti metodično oziroma z metodiko znanstvenega dela priti do novih spoznanj, resnice in do urejene, pregledne sestave spoznav, potem je znanstveno delo odraz jasnega, logičnega in poglobljenega mišljenja. Podobno o znanosti razmišlja tudi Paparone, ko pravi, da je znanost usklajeno znanje, so dejstva, urejena glede na njihovo vrednost (Paparone, 2013, str. xvii), ali, če to definicijo še bolj poenostavimo z besedami Thomasa Huxleyja, je znanost »organizirana zdrava pamet«, pri čemer je zdrava pamet »najredkejši od vseh čutov«. Navsezadnje je najboljši način, kako ceniti znanost, da jo preučujemo, uporabljamo in vsake toliko časa, kot navaja Weiss (2021, str. xvii–xviii), tudi ustvarjamo.

2 VOJAŠKA ZNANOST KOT AKADEMSKA DISCIPLINA

Sociološko gledano je bilo in tudi bo širjenje mej vojaškega znanja zaradi različnih pogledov, percepcij, interpretacij in pristopov k proučevanju vojaške znanosti nehomogeno. Ali lahko obstajajo različni ontološki, epistemološki in metodološki referenčni okviri za oblikovanje vojsk in njihovega delovanja? Verjamemo, da je odgovor da. V čem je torej bistvo znanstvenega proučevanja vojske in njene temeljne dejavnosti, bojevanja? Metoda ustvarja doktrino, skupna doktrina pa je temelj, ki drži vojsko skupaj. Ta temelj pa bomo dobili le, če bomo znali znanstveno analizirati dejavnost vojske, vojne in predvsem odkriti njihove zakonitosti in

vrednotne razsežnosti. S poznavanjem teh vrednot bomo lahko raziskali, kot pravi Žabkar, katero koli vojaško operacijo tako v deskriptivnem, eksplikativnem kot tudi prognostičnem smislu (Žabkar, 2005, str. 12). Z drugimi besedami to pomeni, da če bomo lahko vzpostavili znanstveno metodo preučevanja na primer kriz z elementi oboroženega nasilja, bomo lahko iz preteklih dogodkov predvideli prihodnje dogodke in tako ugotovili naravo ter zahteve naslednjih podobnih pojavov.

Sodobna vojaška znanost v sodobnem kontekstu pojmovanja znanosti predstavlja sedimentaren jezik² (kot je izraz doktrina³) in procese (kot so operacijske raziskave) (Paparone, 2013, str. 22). Takšna sedimentarna konotacija vojaške znanosti je občutljiva za kritiko. Zato je naloga vojaških raziskovalcev, da z morfološkega vidika razkrijejo sedimentarne sisteme znanja in pomagajo razgraditi sedimentarno modernistično epistemologijo (dejanje kritičnega sklepanja) ter ustvarijo nove ali razširjene načine raziskovanja vojaškega področja (bistvo ustvarjalnosti). Težava, s katero se pri tem razkrivanju sedimentarnosti srečujemo, je, da je vojaška znanost kot akademska disciplina še vedno slabo opredeljena, saj izhaja iz mešanice učnih načrtov (kurikulumov), ki vključujejo zgodovino, mednarodne odnose, varnostne in strateške študije, voditeljstvo, vojaške operacije in sistemski inženiring ter druga področja naravoslovnih in družboslovnih znanosti. Ta nejasnost opredelitve vojaške znanosti danes še posebej slabi njen status med akademskimi disciplinami v primerjavi z njeno rabo v 19. stoletju, ko so vojaško znanost pogosto pisali z velikimi črkami in jo postavljali ob bok fiziki, filozofiji in drugim uveljavljenim akademskim disciplinam. K takemu pomanjkljivemu razumevanju vojaške znanosti je po mnenju Voelza deloma prispevala institucionalizacija programov izobraževanja častnikov, ki so pretirano poudarjali formaliziran študij vojaške teorije, deloma pa tudi hitra industrializacija in tehnološki razvoj, ki sta postala osrednja stebra vojaške moči (Voelz, 2014, str. 84). Vojaška znanost si z naravoslovnimi znanostmi sicer deli nekaj osnovnih značilnosti pri uporabi metod opazovanja, deskripcije, merjenja in strukturirane analize, ki podpirajo vzročne sklepe ali pojasnjevalne hipoteze. Vendar se od naravoslovnih znanosti pomembno razlikuje, predvsem po odsotnosti nadzorovanega in ponovljivega eksperimentiranja kot instrumenta za potrjevanje teorije. Podobno ugotavlja tudi Žabkar, da je polje vojaške znanosti enostavno preveč heterogeno, (pre)široko in usmerjeno na najrazličnejša področja, zato ga v takšni obliki ne bi bilo mogoče uporabiti v praksi. Še posebej ne zato, ker so

² V figurativnem smislu razumemo sedimentaren jezik kot konstruiran jezik, oblikovan na podlagi idej, ki se spremenijo v nazore ali načela in postanejo pravila delovanja institucije.

³ Vojaška doktrina predstavlja vezno tkivo vsake vojske, tudi v smislu razmerja do vojaške znanosti. Konceptualno gledano je vojaška doktrina predvsem logika ravnanja profesionalnega vojaka, ki jo po Janowitzu snuje vojaška elita (Janowitz, 2017, str. 257). Pri tem pa je pomembno, da ta logika izhaja iz sinteze znanstvenih spoznanj (teorije) in strokovnosti (praktičnih rešitev) na eni ter tradicije in političnih predpostavk na drugi strani. Janowitz poudarja, da vojaška stroka vsake države razvija vojaško doktrino, ki odraža njeno družbeno okolje, pa tudi gospodarski in geostrateški položaj (Janowitz, 2017, str. 257). Vojaško doktrino lahko torej razumemo kot nekakšen »operativni kodeks« vojske in njene vojaške strateške misli, ki temelji na zgodovinski kontinuiteti ter se spreminja na podlagi novih izkušenj in samokritike. Pomen operativnega kodeksa ali doktrine pa je v zagotavljanju smernic vojaškim voditeljem, s katerimi lahko ocenijo primernost strategije za doseg želene političnega cilja. Zato lahko, kot poudarja Žabkar, vojaško doktrino razumemo tudi kot aplikativni izveček vojaške znanosti (Žabkar, 2003, str. 209).

mnoge znanstvene teorije protislovne in v miru njihove verodostojnosti ni mogoče vedno preveriti ali pa bi bilo preverjanje zaradi dragih poskusov predrago (Žabkar, 2010, str. 45) in pogostokrat tudi neetično. Tudi zato se konceptualni metodološki temelji pri raziskovanju vojaških področij bolj povezujejo s področji družboslovja, saj pogosto obravnavajo vprašanja, povezana z mednarodnimi odnosi, zunanjo politiko, diplomacijo, vojaško zgodovino, vojaško teorijo, psihologijo, vodenjem, upravljanjem, kulturnimi in etičnimi študijami ter drugimi. V tem kontekstu proučevanje in raziskovanje vojaške znanosti obsegata različna polja znanstvenih disciplin od zgodovine, filozofije, psihologije, konfliktnih in mirovnih študij do antropologije, političnih ved, sociologije, geografije in prava. To pa še ne pomeni, da upoštevanje znanstvenega razvoja na primer na področjih biologije, epidemiologije ali meteorologije zapostavljamo, saj lahko ponudijo koristna izhodišča za vojaške raziskovalce pri prepoznavanju naravnih omejitev ali priložnosti vojaške stroke. Zavedati se moramo, da v večini primerov intuicija, usposobljenost in izkušnje preprosto niso dovolj, da bi lahko z razumno stopnjo gotovosti napovedovali izide. Potreben je integrativen znanstveni pristop, s katerim se bodo te omejitve identificirale in znanstveno raziskale v okviru vojaške znanosti. Danes zagotovo ne moremo več razmišljati o vojaški znanosti, kot v intervjuju pove Kotnik (2022), v okvirih predmoderne logike vojaškega ekskluzivizma, ločenega od širše družbene realnosti, ker bi bila vojaška znanost preozko razumljena v smislu sodobnih varnostnih izzivov. Razvoj vojaške znanosti je treba, zlasti po koncu hladne vojne, gledati skozi širše zasnovane teorije kompleksne varnosti, ki se proučujejo v okviru obrambnih kot tudi varnostnih študij. V teh teorijah ima vojaška dimenzija varnosti še vedno osrednji pomen za države in druge mednarodne akterje, kar prepozna tudi kopenhagenska šola varnosti s tem, ko jo obravnava kot eno izmed petih temeljnih dimenzij varnosti (okoljsko, gospodarsko, politično in družbeno).

Tako kot najsplošnejši pojem znanost tudi vojaška znanost nima enotne opredelitve med raziskovalci, strokovnjaki, v slovarjih in enciklopedijah – razumejo in razlagajo jo različno (glej preglednico 1). Kljub tem različnim pogledom na njeno opredelitev lahko v smislu iskanja skupnega izhodišča njenega pojmovanja izpostavimo, da gre za študijsko področje, ki ima korenine v humanistiki in se osredotoča, kot to razlagata tudi Piehler in Huston, na preučevanje načina uporabe organizirane vojaške (pri) sile v zgodovini in v mednarodni skupnosti s teoretičnim preučevanjem vojaških procesov, institucij, vojne in vojskovanja ter vedenja posameznikov in enot v vojni in miru (Piehler in Huston, 2013, str. 880). Poleg tega obravnava tudi povezanost vojaškega z drugimi instrumenti nacionalne moči (diplomatskimi, informacijskimi, gospodarskimi, kulturnimi), teorijo in uporabo organizirane vojaške (pri)sile kot instrumenta nacionalne moči ter druga vprašanja, povezana z oboroženimi silami. Kot znanost pa lahko vojaška znanost, tako kot na primer politologija, ponudi indice o človeštvu, vendar nikoli popolnega odgovora. To pa pomeni, kot navajata Piehler in Houston, da se vojaška znanost dotika tudi vprašanj, ki niso izključno vojaška (Piehler in Houston, 2013, str. 881). Kot vsaka znanost se tudi vojaška znanost ukvarja z raziskovanjem, pojasnjevanjem in opredeljevanjem objektivnih zakonitosti

na področju, ki ga preučuje, ima svojo teorijo, načela in predvsem metodologijo ter je v medsebojnem odnosu z drugimi vedami in znanstvenimi disciplinami.

Preglednica 1:

Opredelitev
vojaške
znanosti
z vidika
raziskovalcev,
slovarjev in
enciklopedij
(Vir: povzeto
po avtorjih,
slovarjih in
enciklopedijah.)

- Vojaška znanost je sistem oziroma skupek teorij, konceptov in metod za uporabo oboroženih sil. (Glenn Voelz)
- Vojaška znanost je skupek teorij o uporabi vojaških enot in oboroženih sil kot celote v vojni ter oboroženih spopadih. (Kurt Piehler in Johnson Houston)
- Vojaška znanost je sistem znanja o naravi in zakonih vojne, pripravi oboroženih sil in sodobnih metodah vodenja oboroženega boja. (Michael Kofman, Anya Fink, Dmitry Gorenburg, Mary Chesnut, Jeffrey Edmonds in Julian Waller)
- Vojaška znanost je sistem znanja o bistvu in vsebini oboroženega boja ter vojne v celoti. (Vojna enciklopedija)
- Vojaška znanost je skupek načel vojaškega spopada in vojskovanja. (American Heritage Dictionary of the English Language)
- Vojaška znanost je sistem študij, ki obravnavajo logistična, taktična in druga načela vojskovanja. (Random House Kernerman Webster's College Dictionary)
- Vojaška znanost je disciplina, ki se ukvarja z načeli vojskovanja. (WordNet 3.0, Farlex clipart collection (2003–2012), Princeton University)
- Vojaška znanost je skupek znanja o vojaških procesih (na primer odločanja), instituciji (na primer enote, oborožene sile, usposabljanje), vedenju (posameznikov in enot v vojni in miru), vojni in vojskovanju ter teoriji in uporabi organizirane prisilne vojaške sile. (Encyclopedia of Military Science)
- Vojaška znanost je sistem znanja o značilnostih vojne, njenih zakonov in pripravi oboroženih sil ter države za vodenje vojne. (Sovjetska voennaja enciklopedija)
- Vojaška znanost je dejavnost, ki si prizadeva metodično poiskati sistematično izpeljana, urejena in dokazljiva spoznanja v teoriji in praksi razvoja, pri pripravi ter bojnem in nebojnem delovanju vojske na strateški, operativni in taktični ravni. (slovenski Vojaški terminološki slovar)

V prispevku bomo vojaško znanost razumeli kot sistem teorij in metod o načelih in značilnostih bojevanja in vojne kot celote, vojaških procesih ter uporabi oboroženih sil v kriznih situacijah in vojni. Operativna opredelitev vojaške znanosti izhaja iz opredelitev, prikazanih v preglednici 1, upoštevata tudi Sartorijevo metodo analiziranja

konceptov in Goertzovo metodo dodajanja in odvzemanja pridevnikov konceptu (več o tem na primer Vuk, 2018, str. 47). V svoji osnovi obsega tri ključne sestavine. *Načela in značilnosti bojevanja in vojne kot celote* se nanašajo na raziskovanje bistva in vsebine vojaške dejavnosti; oboroženega boja in vojne. Raziskovanje *vojaških procesov*, na primer vojaškega odločanja, vodenja in načrtovanja, je nujen pogoj za razumevanje vloge in zmožnosti oboroženih sil v nacionalnem in mednarodnem okolju samostojno ali v sodelovanju z zavezniki. Raziskovanje *uporabe oboroženih sil v kriznih situacijah in vojni* je načrtno ugotavljanje namena oboroženih sil, ki izhajajo iz življenjskih in strateških interesov države in hkrati tudi sposobnosti države oziroma zavezništva pri spoprijemanju z vojaškimi in nevojaškimi grožnjami varnosti v nacionalnem ali mednarodnem prostoru. Takšna opredelitev vojaške znanosti zelo nazorno izkazuje potrebo po sistematičnem, metodološko ustreznem in poglobljenem proučevanju sistema vojaških ved (glej preglednico 2) tako v vojaških kot tudi civilnih izobraževalnih institucijah. Pri tem bi bilo treba tiste vojaške vede, ki segajo v druge znanstvene discipline, razvijati komplementarno in integrativno s civilnimi domačimi in sorodnimi tujimi izobraževalnimi institucijami, da bi lahko zagotovili potrebo po celovitem razvoju vojaške znanosti. V širšem smislu na to opozarja tudi Janowitz, saj po njegovem razmišljanju ločen in nepovezljiv vojaški izobraževalni sistem omejuje več kot potrebno socialno integracijo vojske s civilno družbo (Janowitz, 2017, str. 204–205), kar lahko pripelje do različnih od družbene realnosti izoliranih razvojnih poti uporabe organizirane vojaške (pri)sile, ki so v nasprotju z interesi družbe ali celo države.

Podobno kot Janowitz, vendar v precej ožjem smislu, ugotavlja tudi Pieshel, da je danes v ospredju bolj kot vprašanje, kaj je vojaška znanost, izziv, kako lahko vojaška znanost prispeva k državi, njenim skupnim vrednotam in družbi, ki živi v njej – dolgoročnemu stanju varnosti (Pieshel, 2020, str. 17). Odgovor na to vprašanje je vse prej kot enostaven, saj je vojaško znanost težko utemeljiti v smislu njenega *raison d'être* oziroma smisla obstoja. Dokazati bi bilo namreč treba, da vojaška znanost opravlja funkcijo, potrebno za varnost države, ki je ne more izpolniti nobena druga znanstvena disciplina, niti matrični preplet več civilnih univerzitetnih disciplin. Pri tem trčimo v precej močno oviro, saj danes nobena disciplina ni znanost *sui generis*. Večina disciplin, od arheologije do zoologije, se je razvila v integrativne znanosti, kar pomeni, da črpajo iz drugih znanstvenih disciplin in jih vključujejo v svojo raziskovalno disciplino. Tudi filozofija uporablja jezikoslovje in psihologijo kot pomožni vede, tako kot na primer matematika opravlja funkcijo pomožne vede za astronomijo, meteorologijo, fiziko, geografijo, geofiziko, računalništvo itn. Vojaška znanost je torej lahko le integrativna znanost, vendar ob jasni obrambi svojega primata pri temeljnih (vojaških) predmetih. V primerjavi z drugimi znanostmi mora imeti vojaška znanost, kot pravi Pieshel, implicitno integrativni značaj, ki ga mora zavestno dopuščati in spodbujati, biti mora odprta za prihodnost in dinamičnost okolja, da ne bi zaradi zastoja postala zgolj etiološka (vzrokoslovna) znanost (Pieshel, 2020, str. 19–20).

Če pogledamo na vojaško znanost z vidika njenega razvoja, vidimo, da je ta, podobno kot pri drugih znanostih, potekal postopno pod vplivom splošnega družbenega napredka, ki je, kot pravi tudi Žabkar, spodbudil razvoj novih specialističnih disciplin oziroma ved za poglobljeno proučevanje posameznih področij vojaške dejavnosti. Z vojno in mirom kot kompleksnima družbenima večplastnima pojavoma so se začele ukvarjati nove vede, kot so na primer vojne študije, obrambne študije, splošna konfliktologija, mirovne študije, filozofija, pravne vede, mednarodni odnosi, ekonomija, psihologija, polemologija, demografija, medicina in druge. Vsaka od teh ved s svojega zornega kota poglobljeno proučuje tudi konkretne segmente vojne, sistemski značaj vojaške znanosti pa je postajal vse bolj odvisen od dosežkov drugih ved. Podobna delitev se je izoblikovala tudi na izobraževalni ravni, kjer je proučevanje obrambe, varnosti in nevojaških vidikov vojne začelo potekati na civilnih visokošolskih izobraževalnih ustanovah, preučevanje oboroženega boja in vojaških vsebin vojne pa je potekalo v vojaških izobraževalnih ustanovah (Žabkar, 2005, str. 11, 14–15). Na splošno velja, da do danes v svetu še ni sprejeta neka univerzalna, za vse veljavna klasifikacija, s katero bi bilo natančno določeno razmerje med vedami, ki se ukvarjajo z varnostjo, ter vedami, ki se ukvarjajo z obrambo in dejavnostjo vojsk. Na to klasifikacijo imajo še vedno velik vpliv tako notranjdržavni dejavniki kot tudi spremembe v mednarodnih odnosih, zmogljivostih in nalogah oboroženih sil. Zato vsaka država razumevanje vojaške znanosti prilagaja po svojih vedenjih in potrebah, navadno pa jih po naravi stvari zanimajo predvsem tista področja vojaške znanosti, ki so zanje aktualna. V Sloveniji na primer vojaške znanosti sploh ne razvijamo sistematično, niti z izobraževalnega niti institucionalnega vidika; delno se varnostna in obrambna problematika proučuje na Fakulteti za družbene vede (Univerza v Ljubljani), delno na Fakulteti za varnostne vede (Univerza v Mariboru), delno na Fakulteti za državne in evropske študije (Nova univerza) in še kje drugje, medtem ko se vojaška problematika deloma razvija v okviru Centra vojaških šol Slovenske vojske. Eden izmed razlogov, da je to tako, izhaja tudi iz dejstva, da v Sloveniji v tridesetih letih razvoja Slovenske vojske zaradi različnih razlogov in rešitev (še) ni bilo družbene potrebe po vzpostavitvi takšne vojaške izobraževalne institucije, ki bi v okviru vojaške znanosti sistematično in znanstveno razvijala tiste specifične vojaške vede, ki so primarne za vojsko, saj jih druge izobraževalne institucije zaradi svojevrstnih vojaških značilnosti ne morejo razvijati. Kako bomo v Sloveniji pristopili do vprašanja oziroma razumevanja vojaške znanosti in katere vojaške vede se bodo uveljavljale v civilnih in katere v vojaških izobraževalnih institucijah, da bomo lahko govorili o sistematičnem, integrativnem oziroma celovitem pristopu k razvoju vojaške znanosti, še vedno predstavlja medinstitucionalno-univerzitetni izziv.

3 VOJAŠKA ZNANOST IN IZOBRAŽEVALNE INSTITUCIJE

Da bi opredelili jedro vojaške znanosti, je treba najprej analizirati, od kod predmeti, ki se poučujejo, črpajo osnovno akademsko kvalifikacijo za svoje učitelje, kaj je vojaško-znanstvena referenca teh predmetov, njihova edinstvena lastnost in kako so povezani med seboj, da bi lahko vzpostavili vzročno povezavo. Pri tem izhajamo

iz predpostavke, da vojaške znanosti ni mogoče celovito razvijati brez vojaške (ali obrambne, kot je to praksa nekaterih držav) izobraževalne institucije, v kateri se izvaja vojaško izobraževanje od prve do tretje bolonjske stopnje, podprto z lastno raziskovalno dejavnostjo.

Razlikujemo med predmeti, pri katerih učitelji pridobijo temeljno akademsko kvalifikacijo na civilnih univerzah, in tistimi, pri katerih te temeljne akademske kvalifikacije zaradi specifične dejavnosti vojske ni mogoče v celoti pridobiti na civilnih univerzah. Za prve je značilno, da visokošolski učitelji prilagajajo svoje civilno-akademsko strokovno znanje zahtevam vojaškega izobraževanja. Za doseganje tega namena navadno potrebujejo vojaške kompetence in zaposlitev v vojaški izobraževalni ustanovi, da bi lahko natančno opredelili programsko zasnovo predmeta, primernega za študente vojaškega izobraževanja. Visokošolski učitelji s civilnih univerz, ki se v okviru svojih raziskav deloma ukvarjajo tudi z vprašanji varnosti, imajo lahko v tem pogledu podporni učinek, vendar se zaradi prej navedenih vzrokov ne zdi smiselno, da bi izvajanje takšnega predmeta dodelili samo njim. V to kategorijo na primer spadajo predmeti, kot so vojaška tehnologija, vojaška geografija, vojaška zgodovina, vojaška logistika, vojaška psihologija, teorija vojne ali polemologija. Tako kot temeljni predmeti se tudi vojaškoznanstveni pomožni predmeti izvajajo na vojaški izobraževalni ustanovi, oboji imajo enako vrednost in predstavljajo konstitutivne elemente vojaške znanosti.

Za druge je značilno, da visokošolski učitelji teh predmetov pridobijo temeljne akademske kvalifikacije, pa tudi univerzitetno kvalifikacijo predavatelja na visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi. V to kategorijo bi spadali predmeti, kot so strategija, poveljevanje na operativni ravni in splošna teorija poveljevanja.

Iz opredelitve obeh kategorij je jasno razvidno, da lahko v prvi osnovno akademsko in univerzitetno predavateljsko kvalifikacijo zagotovijo civilne univerze, v drugi pa je za zahtevano predavateljsko kvalifikacijo bistveno bolj odgovorna vojaška izobraževalna ustanova. Poleg tega prva kategorija izhaja z nevojaškega znanstvenoraziskovalnega področja, ki se šele pozneje specializira za vojaške zahteve, druga kategorija pa tako glede predmeta kot poklicne kariere učiteljev oziroma raziskovalcev izhaja neposredno iz vojaške znanosti. Z vidika vojaškega izobraževanja se slednjim pripisuje vloga temeljnih predmetov.

Razlikovanje med predmeti prve kategorije in predmeti druge kategorije ni namenjeno izražanju kvalitativne nadrejenosti ali podrejenosti. Obe kategoriji predmetov sta enako pomembni, njuna medsebojna povezanost pa je nujna, če je cilj razvoj vojaške znanosti. Pieshel navaja, da bi morala biti vojaška znanost strukturirana kot organsko telo, ki temelji na nadzorovani interakciji predmetov, ter usmerjena k edinstvenemu cilju – dobrobiti družbe in dolgoročni varnosti države (Pieshel, 2020, str. 50). Žabkar pa pravi, da bi bilo treba vojaško znanost vse bolj razumeti kot sistem ved (Žabkar, 2005, str. 21). Tako Pieshel kot Žabkar v kontekstu

modernističnih pristopov opozarjata, da je vojaška znanost v postmodernem obdobju prestopila okvire tradicionalnega ukvarjanja z vojskovanjem in bojevanjem oziroma teorijo vojne veščine. To pa pomeni, da se v njeno razširjeno področno domeno raziskovanja danes neizbežno vključuje tudi vpliv širšega okolja, znotraj katerega oboroženi boj poteka (podobno poudarja v intervjuju tudi Kotnik, 2022). S tega vidika je težko povsem natančno določiti sistem ved, ki oblikujejo vojaško znanost. Zato v preglednici 2 na podlagi operativne opredelitve vojaške znanosti predstavljamo konceptualni prikaz povezovanja vojaške znanosti z vojaškimi vedami oziroma klasifikacije vojaških ved, za katere ni nujno, da so prikazane vse, niti ni nujno, da so vse v nekem obdobju ali državi aktualne oziroma da se vse tudi proučujejo v različnih izobraževalnih institucijah. Kontekst razvoja sodobne vojaške znanosti kaže, da gre za dinamičen in kompleksen sistem vojaških ved, ki se pod vplivom družbenega napredka neprestano razvijajo in omogočajo vzvode za nastanek novih znanstvenih teorij in področnih disciplin.

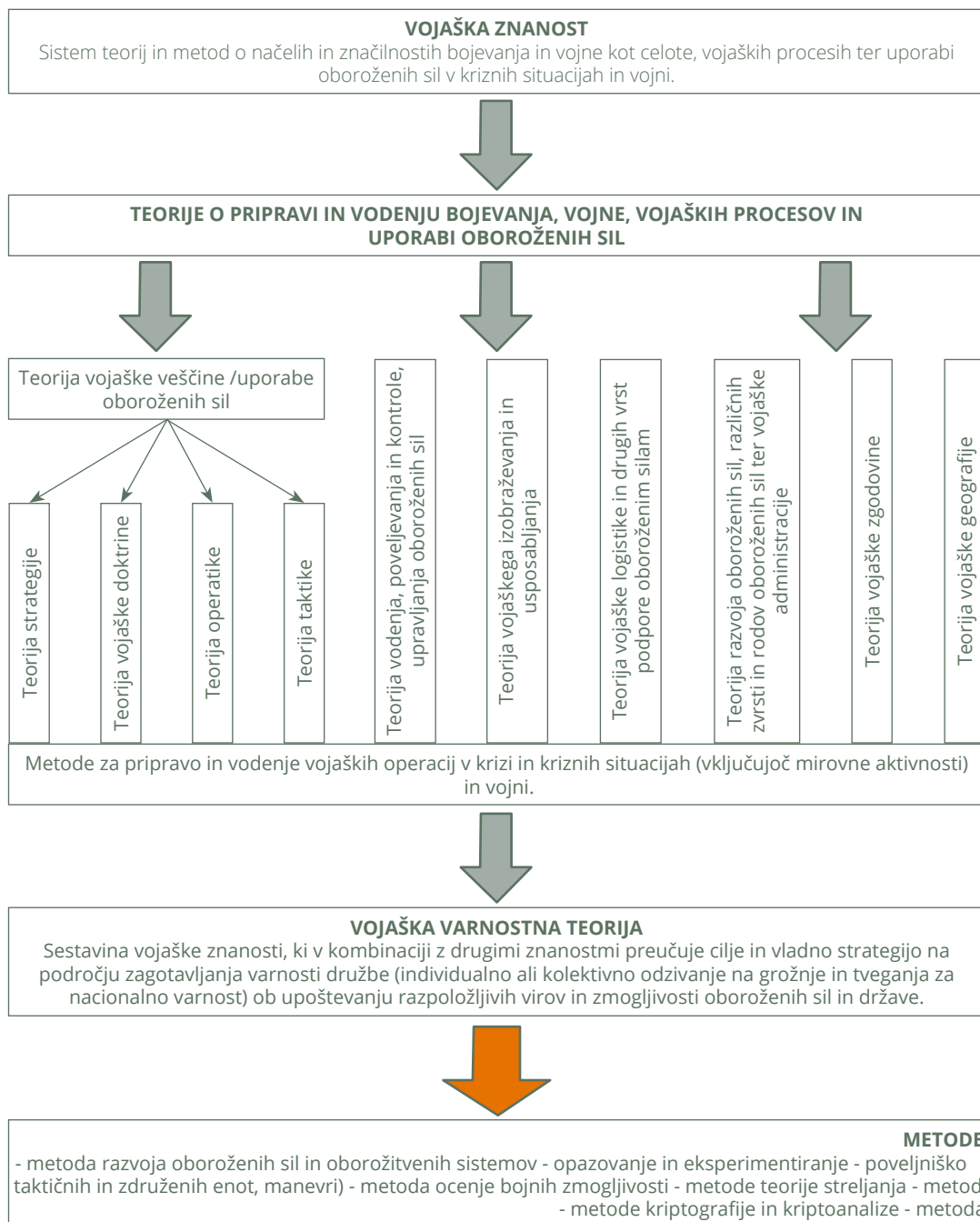
Največja težava pa ni v razmejevanju in klasifikaciji vojaških ved, temveč v tem, kdo bo akademiziral in ocenjeval učni načrt temeljnih vojaških predmetov ter bil odgovoren za znanstveno podprt nadzor razvoja prvega akademskega leta na vojaški izobraževalni instituciji, ki predstavlja pomemben mejnik v procesu njene institucionalizacije. Glede na to, da bi to lahko izvajali le civilni visokošolski učitelji z dodatnim vojaškim usposabljanjem, ki pa nimajo kvalifikacije za temeljne predmete, bi bilo treba po mnenju Pieshla pridobiti za prve predavatelje temeljnih predmetov posebno univerzitetno pedagoško pooblastilo (Pieshel, 2020, str. 21). Lahko pa bi zagovarjali prvo akademsko leto na način, da temelji zgolj na vojaških izkušnjah in znanju učiteljev, in ne na hermenevtiki kot znanstveni teoriji razumevanja znanja kot standardizirane in kanonizirane (uzakonjene) metode.

Poleg tega bi se bilo treba vprašati, kdo je naročnik in kdo uporabnik akademskih učnih vsebin, kdo oblikuje in didaktizira učne načrte, kdo izvaja pedagoški proces na visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi, kakšna je vojaško-znanstvena kakovost tega procesa in kje je bila pridobljena ter v katerem znanstvenem postopku se temeljni predmeti didaktično proučujejo in razvijajo v temeljne akademske učne vsebine. Slednje se lahko določijo za akademske učne vsebine šele, ko jasno določene učne vsebine in učni postopki z ustreznimi vsebinskimi raziskovalnimi vprašanji uspešno izpolnjujejo znanstvene standarde in ko so ocenjeni kot znanstveni.

Rešitev bi torej lahko bila, da prvi takšni visokošolski učitelji pridobijo podoktorsko pedagoško kvalifikacijo (habilitacijo) na univerzi, ki že izvaja temeljne predmete vojaških ved, ali da vojaki, ki so na taki univerzi pridobili doktorat, napišejo vojaško znanstveno podoktorsko delo in ga predložijo organu, pristojnemu za določanje novih znanstvenih disciplin, ali da enostavno predlagajo tako disciplino v okviru zakonodaje. Da bi tako ustvarjena prva generacija visokošolskih učiteljev bila sposobna samoobnove, je nujen in logičen naslednji korak ustanovitev visokošolske vojaške izobraževalne institucije z lastno raziskovalno dejavnostjo.

Preglednica 2:

Prikaz
klasifikacije
vojaških ved
v kontekstu
razvoja vojaške
znanosti
(Vir: Povzeto
po Žabkar,
2003, 2004,
2005; Pieshel,
2020; Piehler
in Houston,
2013.)

Družboslovne, naravoslovne in tehnične vede, ki obravnavajo vojaške teme in vprašanja ter so tesno povezane z vojaško znanostjo.

DRUŽBOSLOVNE VOJAŠKE VEDE:

vojna kot družben pojav (polemologija);
 teorija in praksa strategije;
 vojaška zgodovina;
 vojaška sociologija;
 vojaška psihologija;
 vojaška andragogika in pedagogika;
 vojaški menedžment in ekonomika;
 vojaška terminologija;
 vojaška etika;
 mednarodno vojaško pravo, vojno pravo, humanitarno pravo in pravo oboroženih spopadov;
 mobilizacija in dopolnjevanje oboroženih sil;
 strateško komuniciranje oboroženih sil (notranje in zunanje).

NARAVOSLOVNE VOJAŠKE VEDE:

vojaška geografija;
 vojaška geodezija;
 vojaška geologija;
 vojaška topografija;
 vojaška ergonomika;
 vojaška ekologija;
 vojaška meteorologija;
 vojaška medicina;
 geofizika;
 jedrska fizika;
 vojaška kemija.

TEHNIČNE VOJAŠKE VEDE:

teorija oborožitvenih sistemov;
 teorija oklepov;
 teorija orožij za množično uničevanje;
 teorija vesoljske bojne tehnike;
 teorija radarske tehnike;
 vojaško inženirstvo;
 teorija balistike;
 teorija streljanja;
 komunikacije in teorija avtomatizacije poveljevanja in kontrole enot/oborožitve;
 vojaško letalstvo;
 pomorske vede;
 artilerijske vede;
 radioelektronske vede;
 vojaška informatika in kibernetika.

VOJAŠKE ZNANOSTI

izvidovanje in študijski ogledi - vojne igre - analiza operacij - vojaške vaje (poveljniškoštabne in štabne vaje, vaje predvidevanja - obveščevalne metode - metode matematičnega modeliranja (teorije iger, omrežno načrtovanje idr.) ekspertne ocene - metode teorije iskanja in odkrivanja ciljev

Seveda se lahko vprašamo, zakaj je treba poleg sposobnosti samoobnove učiteljskega kadra pri temeljnih predmetih ustanoviti vojaško izobraževalno ustanovo na univerzitetni ravni? Ali ne bi bilo mogoče v interdisciplinarnem sodelovanju z že obstoječim študijskim programom politologije vzpostaviti samostojnega študijskega programa vojaških ved? Pieshel navaja, da takšen pristop ne bi bil smiseln zaradi dveh stvari: po eni strani zato, ker še vedno ne bi bilo rešeno vprašanje pridobivanja visokošolskih učiteljev z nazivi iz temeljnih vojaških predmetov in znanstveno ovrednotenih učnih vsebin, po drugi strani pa zato, ker je edinstvena prednost študijskega programa vojaških ved v sposobnosti njenih diplomantov tako v razvijanju vojaške strateške misli (strateško vojaško svetovanje) kot tudi v razvijanju operativnih in taktičnih veščin (izvajanje vojaških operacij) za doseganje političnih ciljev in strateških interesov države (Pieshel, 2020, str. 23).⁴ Navsezadnje je podelitev takšne univerzitetne kvalifikacije, ki visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi omogoča, da zagotavlja lastne visokošolske učitelje za temeljne predmete, odvisna tudi od tega, ali obstajajo indici, da je z vojaško znanostjo mogoče zagotoviti edinstveno in nenadomestljivo korist za družbo. Sookermany pravi, da lahko vojaška znanost, institucionalizirana v visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi, prinese znatne koristi družbi zlasti v smislu razvoja vojaškega znanja, obstoja ustanove za vojaško izobraževanje, spodbujanja družbenih razprav o pomenu in uporabi oboroženih sil ter izboljšanja njihovega delovanja (Sookermany, 2020, str. 66). Posebna vrednost vojaške znanosti je njen sistematični in kritični pristop k znanju na vojaškem področju, ki tradicionalno temelji na izkušnjah. Aaron v proučevanju vojaške znanosti prepozna tudi prispevek k izboljšanju praks na podlagi metod, ki lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju starih in novih varnostnih izzivov ter oblikovanju temeljev za nove paradigme, ki osmišljajo vojaško življenje in prakso (Aaron, 2019).

Ni pa nujno, da se študijski programi vojaških ved za svoj obstoj utemeljujejo na podlagi družbeno-politične dodane vrednosti. Ob ustrezni politični odločitvi bi lahko bil takšen program upravičen tudi brez dokaza o edinstveni družbeni koristi. Ker pa se vojska v zahodnih pluralističnih demokracijah meri po strožjih merilih kot na številnih civilnih področjih, še posebej pristopi, ki bi ji lahko dajali vtis doseganja višjega družbenega položaja, se takšne odločitve navadno tehtajo tako v politiki kot tudi na znanstveni (univerzitetni) ravni. Vojska bi se morala predvsem obravnavati kot *ultima ratio* države, ki zagotavlja najvišjo možno kakovost varnosti države in njenih državljanov, ki temelji na trdnih, vsebinskih in znanstvenih temeljih ter tako ustvarja edinstveno dodano vrednost za družbo. Edinstvena prednost študijskih programov vojaških ved v okviru vojaške znanosti torej izhaja predvsem iz hkratnega

⁴ Podobno razmišlja tudi Janowitz, da je izobraževanje na vojaški izobraževalni instituciji prva in najpomembnejša izkušnja vsakega častnika (Janowitz, 2017, str. 127). Čeprav vojaško izobraževanje ne more izbrisati vojakovega socialnega ozadja, pa v njih pusti globoke in trajne vtise. Janowitz poudarja, da vojaške izobraževalne institucije določajo standarde vedenja vojaškemu poklicu (Janowitz, 2017, str. 127). V tem smislu so vojaške izobraževalne institucije tudi vir »istega mišljenja« glade vojaške časti in občutka tovarštva, ki prevladuje med vojaki. To pa z drugimi besedami pomeni, da je vojaška izobraževalna institucija tista, ki mora častnikom pomagati vcepiti pomen kariernega uspeha, pridobljenega z nenehnim trdim delom, samoizobraževanjem in sposobnostjo videnja »celotne slike«.

zagotavljanja svetovalnih potreb države na politični ravni pri vprašanjih eksistenčne varnosti (strateško razmišljanje) in znanstveno podprte sposobnosti oboroženih sil za uveljavljanje politične volje (znanje in veščine o vojaškem poveljevanju in vojaških operacijah) kot skrajnega sredstva države (Pieshel, 2020, str. 51). Pri takšnem razumevanju koristi vojske za družbo potreba po študijskih programih vojaških ved ne pomeni več vprašanja, temveč imperativ.⁵

Sklep Razumevanje koncepta vojaške znanosti je v sodobnem varnostnem okolju vse prej kot enostavno, še težje je pridobiti o njem širše ujemajoče stališče. V konceptualizacijo vojaške znanosti so v splošnem smislu vključene politika, družba in vojska, v ožjem pa se z njo ukvarjajo civilne in vojaške izobraževalne institucije. Kako preseči divergenco razmišljanj in povezati dimenzioniranost koncepta vojaške znanosti v sistematično urejeno celoto, je verjetno mogoče in lažje izpeljati le v teoretičnem smislu, v praksi pa se ta razhajanja zaradi množice dejavnikov in prepletajočih interesov lahko nekoliko omilijo predvsem z razpravami na akademski ravni ter dogovori, ki omogočajo vsaj načelno razmejevanje študijskih programov, ki vključujejo področja vojaških ved. Tako bi se jasno izkazala potreba po institucionalizaciji vojaške znanosti tudi v okviru visokošolske vojaške izobraževalne institucije z razvito raziskovalno dejavnostjo ter posledično po umestitvi te institucije v nacionalni izobraževalni sistem. Visokošolska vojaška izobraževalna institucija pa bi v okviru vojaške znanosti prednostno razvijala tiste temeljne vojaške vede in vojaška področja, ki jih druge izobraževalne institucije že zdaj ne razvijajo oziroma jih ne morejo razvijati zaradi pomanjkanja vojaških kvalifikacij. Vojaška znanost, ki jo razumemo kot sistem vojaških ved, nosilec razvoja vojaških ved neizogibno nalaga nujnost po interdisciplinarnem pedagoškem, raziskovalnem in akademskem povezovanju, če je v interesu države zagotavljanje celovitega razvoja vojaške znanosti in če prepozna koristi razvijanja vojaške znanosti za družbo. To pomeni, da razvoj vojaške znanosti ni mogoč niti brez visokošolske vojaške izobraževalne institucije niti brez drugih izobraževalnih institucij, vse skupaj pa predstavljajo institucionalno celoto in celovitost razvoja vojaške znanosti. Pri tem je treba posebej poudariti, da se od vsakega akreditiranega izobraževalnega programa zahteva, da je znanstveno utemeljen. Zato mora visokošolska vojaška izobraževalna institucija, ki želi biti priznana tudi kot del evropskega visokošolskega sistema (Bologna declaration, 1999), brez izjeme zagotoviti, utemeljiti in prikazati, da njeni izobraževalni programi temeljijo na znanostih, ki so pomembne in koristne za družbo. To pa hkrati pomeni, da je treba takšni ustanovi zagotoviti tudi neodvisnost in samostojnost delovanja, da bi se lahko prilagajala spreminjajočim se potrebam, zahtevam družbe in napredku znanstvenih spoznanj.

⁵ Pogledi na nujnost študijskih programov vojaških ved in njihove koristi za družbo se lahko tudi razlikujejo. Kotnik na primer v intervjuju na to potrebo gleda bolj temeljno – skozi prizmo države in družbe ter njenega izkazovanja ambicij po uporabi oboroženih sil, skladno z uveljavljenimi načeli politične teorije in mednarodnih odnosov. Če je ta ambicija na primer minimalistična, kar se izkazuje tudi prek zelo omejene alokacije družbenih virov za razvoj oboroženih sil, se zastavlja logično vprašanje, kakšen smisel ima razvoj vojaške znanosti. Razvoj vojaške znanosti zgolj zaradi nje same, ob odsotnosti široke in intenzivne aplikacije njenih dognanj v praksi, je za Kotnika neracionalna poraba družbenih virov in usmerjanje visokokakovostnih človeških potencialov, nekatera bolj temeljna vprašanja in težave vojaške organizacije pa ostajajo nerešeni (Kotnik, 2022).

Z umestitvijo visokošolske vojaške izobraževalne institucije med nosilce razvoja vojaške znanosti, v kateri njeni raziskovalci postajajo vse bolj specializirani in tako vojaško kot tudi akademsko izobraženi, država med drugim prepričljivo kaže odnos do razumevanja pomena vojaške znanosti kot celote, pa tudi do znanstvenega raziskovanja specifičnega vojaškega področja. Pri tem je treba nujno opozoriti na dve stvari. Prvič, vsebina in kakovost izobraževalnega procesa visokošolske vojaške izobraževalne institucije morata zadostiti standardom javnega izobraževalnega sistema (v nasprotnem pomenu takšna specializirana institucija ne prispeva velike dodane vrednosti k razvoju vojaške znanosti). Drugič, za takšno institucijo morata izraziti politično potrebo država in družba, ki ne samo vidita pomen v razvoju oboroženih sil, temveč jih tudi v resnici hočeta in znata uporabljati.

Vojaška znanost se je v zadnjih desetletjih zaradi izrazite dinamike mednarodnega varnostnega okolja, tehnoloških dosežkov in družbenih sprememb močno spremenila. Te spremembe se kažejo predvsem v tem, da se vojaška znanost bolj opira na dosežke drugih znanstvenih disciplin (na primer politologije, ekonomije, diplomacije, informatike), in tako posledično tudi v razširitivi teoretičnega prostora. Zaradi specifičnih raziskovalnih metod in novega znanja je postala vojaška znanost bolj razvejena tako med humanistična, družboslovna kot tudi naravoslovna znanstvena področja. Čeprav številne vede in znanstvene discipline nimajo veliko skupnega z oboroženim bojem oziroma bojevanjem, pa imajo v sodobnem varnostnem okolju precejšen vpliv in pomen za države v konfliktnih in kriznih razmerah ter v vojnah kot družbenem pojavu. V tej kompleksnosti družbenih pojavov je treba vojaško znanost razumeti ne kot homogeno, temveč kot sistemsko znanost. Tudi vse večja in široka uporaba oboroženih sil, ki z opravljanjem vedno večjega števila nevojaških nalog presegajo klasične okvire vojaške veščine, kliče po ponovni opredelitvi vojaške znanosti in znotraj nje klasifikaciji sistema vojaških ved. Potreba po oblikovanju teorije, ki bo prenovljen sistem vojaških ved povezala v celoto, je precejšen izziv, ki ga država brez visoke vojaške izobraževalne institucije in razvite vojaške raziskovalne dejavnosti ne more učinkovito in celovito uresničiti. Ta izziv je povezan tudi z zahtevo po oblikovanju takšne vojaške izobraževalne institucije, ki bo ustrezala sodobnim zahtevam avtonomije znanosti, raziskovalnega dela in ne nazadnje tudi institucije same.

Literatura

1. Aaron, J. (ur.), 2019. *Design Thinking: Applications for the Australian Defence Force. Joint Studies Paper, serija št. 3.* Canaberra: Australian Defence College.
2. Bologna declaration. 1999. *The European Higher Education Area.* Bologna: European Ministers of Education.
3. *Enciklopedija Slovenije.* 2001. 15. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Grizold, A., 2001. *Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V Evan Luard (uvodni študiji Iztok Simoniti in Anton Grizold), Človek, država in vojna (str. 83–161).* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Hart-Davis, A. (ur.), 2016. *Znanost. Velika ilustrirana enciklopedija.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

6. Janowitz, M., 2017. *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*. Ponatis iz leta 2017. New York: The Free Press.
7. Kofman, M., Fink, A., Gorenburg, D., Chesnut, M., Edmonds, J., Waller, J., 2021. *Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts*. Stuttgart: CNA.
8. Kotnik, I., 2002. Razmišljanja o vojaški znanosti z vidika strokovnjaka za varnostna, obrambna in vojaška vprašanja. Pogovor je vodil Pavel Vuk, izveden je bil 11. oktobra 2022, zapis pogovora v surovih podatkih je pri avtorju prispevka.
9. Paparone, C., 2013. *The Sociology of Military Science: Prospects for Postinstitutional Military Design*. New York: Bloomsbury Publishing.
10. Peischel, W., 2020. *The Essence and Core of Military Science: An attempt at a definition by means of applying two dialectically opposed approach*. V Wolfgang, Peischel in Christoph, Bilban (ur.), *Building Military Science for the Benefit of Society; International Society of Military Sciences* (str. 17–52). Berlin: Carola Hartmann Miles-Verlag.
11. Piehler, K., in Houstin, J. (ur.), 2013. *Encyclopedia of Military Science* (zvezek 2). Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
12. Sookermany, A., 2020. *Military Science – Missing in Action?* V Wolfgang, Peischel in Christoph, Bilban (ur.), *Building Military Science for the Benefit of Society; International Society of Military Sciences* (str. 53–73). Berlin: Carola Hartmann Miles-Verlag.
13. Voelz, G., 2014. Is Military Science »Scientific«. *JFQ*, 75(4), 84–90.
14. *Vojna enciklopedija*. 1975. 10. zvezek. Beograd: Grafički zavod Hrvatske.
15. Vuk, P., 2018. Definiranje konceptov na primeru vojaške strategije. *Sodobni vojaški izzivi*, 20(4), 47–69.
16. Žabkar, A., 2003. *Marsova dediščina, temelji vojaških ved (1. knjiga)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Žabkar, A., 2004. *Marsova dediščina: metode in smeri razvoja (2. knjiga)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Žabkar, A., 2005. *Vojaška znanost, obramboslovje in varnostne študije*. V Anton, Bebler (ur.), *Sodobno vojaštvo in družba* (str. 11–44). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

email: pavel.vuk@mors.si

ORCID: 0000-0003-1313-9514

e-mail: pavel.vuk@mors.si

Dr. Pavel Vuk je na Ministrstvu za obrambo zaposlen od leta 1992. Doktoriral je iz obramboslovja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Med letoma 2011 in 2015 je v Direktoratu za obrambno politiko vodil Sektor za strateško planiranje. Od leta 2016 deluje na Visoki vojaški šoli Centra vojaških šol kot predstojnik za raziskovalno dejavnost. Njegovo raziskovalno delo je usmerjeno predvsem v strateške, obrambne in vojaške študije, teorijo in prakso strategije, obrambno načrtovanje in vojaško sociologijo.

Pavel Vuk, PhD, holds a PhD in Defence Studies from the Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana. He joined the Ministry of Defence in 1992. From 2011 to 2015, he headed the Strategic Planning Division within the Defence Policy Directorate. Since 2016, he has been working at the National Military College, Military Schools Centre, as the Head of Research. His research work is mainly focused on strategic, defence and military studies, the theory and practice of strategy, defence planning and military sociology..

ORCID: 0000-0003-1313-9514

* Prispevki, objavljeni v Sodobnih vojaških izzivih, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.

* Articles published in the Contemporary Military Challenges do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors of articles are employed.